

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ตามลำดับดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา
2. การนิเทศภายใน โรงเรียน
3. กระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน
 - 3.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
 - 3.2 การวางแผนการนิเทศ
 - 3.3 การสร้างเครื่องมือ
 - 3.4 การปฏิบัติการนิเทศ
 - 3.5 การประเมินผลการนิเทศ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การบริหารสถานศึกษา

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 : 1 - 24) ได้กล่าวถึง
ภารกิจในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และให้เกิดประโยชน์สูงสุด ของโรงเรียนไว้
ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับปฏิบัติการที่สำคัญที่สุด
และผลการจัดการประถมศึกษาจะเป็นเช่นใดนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานของโรงเรียน
2. ภารกิจของโรงเรียน คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนบรรลุ
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร นั่นคือ คุณภาพที่พึงประสงค์ทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ในทุกกลุ่มประสบการณ์

3. ปัจจุบันสิ่งที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษามีหลายอย่าง เช่น ระบบการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารโรงเรียน

4. การที่ผู้บริหารโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานได้นั้นย่อมต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหาร

5. การที่ผู้บริหารโรงเรียนจะบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ได้นั้น ย่อมต้องอาศัยงานการบริหารอย่างน้อย 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมีงานวิชาการเป็นงานหลัก และมีความสำคัญที่สุด

6. ทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 อย่าง คือ บุคลากร เงิน วัสดุอุปกรณ์ และระบบการจัดการนั้น ทรัพยากรด้านบุคลากรมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น การบริหารโรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญต่องานและต่อบุคลากร

7. การบริหารงานทั้ง 6 ของโรงเรียนจะต้องอาศัยกระบวนการบริหารอย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน การวางแผนการดำเนินการตามแผน และการประเมินผล

8. การบริหารงานในโรงเรียนจะเป็นไปโดยราบรื่นและได้ผลดียิ่งขึ้นถ้าผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้แนวทาง และเทคนิควิธีการต่าง ๆ เช่น การบริหารโดยยึดผลที่จะเกิดขึ้นต่อนักเรียนเป็นหลักสำคัญ การบริหารโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมการตัดสินใจในการแก้ปัญหา

9. ทักษะในการบริหารประกอบด้วยทักษะด้านเทคนิควิธี ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิดรวบยอดของหน่วยงาน

ทรัพยากรการบริหารโรงเรียน มีประเด็นที่ควรคำนึงถึง คือ

1. การศึกษาเป็นการลงทุนอย่างมหาศาล เมื่อลงทุนไปแล้วควรจะต้องจัดอย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่าในการควบคุมคุณภาพต้องอาศัยหลายฝ่ายเข้ามาร่วมรับผิดชอบด้วย

2. สมรรถภาพของผู้บริหารอยู่ที่การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ภารกิจของโรงเรียน คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นั่นคือมีคุณภาพทั้งทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และสุขภาพอนามัยที่ดี

3. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพประถมศึกษามีหลายอย่าง เช่น ระบบการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยถือว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด

4. การบริหารโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ คุณลักษณะที่ดีและมีคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารที่มีความสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน จนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

5. งานบริหารโรงเรียนมีหลายงาน แต่จะครอบคลุมงาน 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6. ในบรรดางานทั้ง 6 นั้น งานวิชาการถือว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่วนงานอื่น ๆ เป็นงานเสริมและสนับสนุนให้งานวิชาการประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

7. ในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสำคัญ

8. ทรัพยากรในการบริหารโรงเรียนที่สำคัญ ๆ มี 4 อย่าง คือ บุคลากร การเงินวัสดุอุปกรณ์และระบบการจัดการ และถือว่าทรัพยากรด้านบุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด

9. การบริหารงานทั้ง 6 งาน ของโรงเรียนจะดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพย่อมต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารอย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ

9.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของโรงเรียน

9.2 การวางแผน

9.3 การดำเนินการตามแผน

9.4 การประเมินผล

10. ทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการบริหารของผู้บริหาร ได้แก่ ทักษะในด้านเทคนิควิธี ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะในด้านความคิดรวบยอดของ

หน่วยงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะในด้านใดมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับระดับและปริมาณของงานในหน้าที่เป็นสำคัญ

11. การบริหารงานของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ย่อมต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

11.1 ยึดภารกิจหรือวัตถุประสงค์หลักของโรงเรียนเป็นสำคัญ นั่นคือคุณภาพของนักเรียนที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กิจกรรมใดที่โรงเรียนจัดขึ้นจะต้องมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดกับตัวนักเรียนเป็นสำคัญ

11.2 การที่โรงเรียนจะบรรลุภารกิจหลักได้ดั่งนั้นย่อมต้องอาศัยการวางแผนการบริหารที่เป็นระบบและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ การวางแผนการบริหารที่ดีย่อมหมายถึง การบรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วครึ่งหนึ่ง

11.3 การวางแผนการบริหาร โรงเรียนจำเป็นต้องควบคุมงานบริหารของโรงเรียนทั้ง 6 งานที่กล่าวมาแล้ว โดยยึดงานวิชาการเป็นหลัก ส่วนงานด้านอื่น ๆ เป็นงานที่สนับสนุนให้งานวิชาการบรรลุจุดมุ่งหมายให้ดียิ่งขึ้น

11.4 การดำเนินงานแต่ละงานจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อได้ใช้กระบวนการบริหารอย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผน การดำเนินการตามแผนและการประเมิน ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวจะเป็นไปด้วยดี จะต้องอาศัย

1. คุณธรรมที่ดีและการเป็นผู้นำของผู้บริหาร
2. บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคน มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหาร นั่นคือ การใช้กระบวนการกลุ่มในการบริหาร
3. การใช้เทคนิคการนิเทศ การควบคุม กำกับติดตามและประเมินผลอย่างเหมาะสมของผู้บริหาร

4. การตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

5. มนุษยสัมพันธ์ในโรงเรียน

6. การใช้ภาวะผู้นำในโรงเรียน

7. เทคนิคการนำการประชุม

8. การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน

9. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องบริหารโดยยึดเป้าหมาย คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียนและงานวิชาการเป็นหลัก ซึ่งจะต้องมี

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการ การวางแผน การดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ การนิเทศติดตามควบคุมกำกับและการประเมินผลแผนทุกชั้นตอนอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับ ผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม มีความเป็นผู้นำและรู้จักใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน

ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดการบริหารงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ปวงชน มีขอบข่ายการบริหารงานครอบคลุมภาระงาน 4 ด้าน คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 4 - 5)

1. ด้านวิชาการ

- 1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.2 การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
- 1.3 การนิเทศการศึกษา
- 1.4 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 1.5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.6 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.7 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 1.8 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 1.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 1.10 การแนะแนวการศึกษา
- 1.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- 1.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร

หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. ด้านงบประมาณ

- 2.1 การบริหารการเงิน
- 2.2 การบริหารบัญชี
- 2.3 การจัดสรรงบประมาณ
- 2.4 การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผล

การดำเนินงาน

- 2.5 การบริหารพัสดุและสินทรัพย์
- 2.6 การจัดทำและเสนอของงบประมาณ
- 2.7 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 3. ด้านการบริหารงานบุคคล
 - 3.1 วินัยและการรักษาวินัย
 - 3.2 การออกจากราชการ
 - 3.3 การวางแผนอัตรากำลัง
 - 3.4 การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
 - 3.5 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
- 4. ด้านการบริหารทั่วไป
 - 4.1 การดำเนินงานธุรการ
 - 4.2 การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
 - 4.3 งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
 - 4.4 การจัดทำสำมะโนนักเรียน
 - 4.5 การรับนักเรียน
 - 4.6 การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป
 - 4.7 การจัดระบบการควบคุมในหน่วยงาน
 - 4.8 การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
 - 4.9 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
 - 4.10 การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
 - 4.11 งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.12 งานส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
 - 4.13 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - 4.14 งานบริการสาธารณะ
 - 4.15 งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
 - 4.16 งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

4.17 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

4.18 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

การนิเทศภายในโรงเรียน

1. ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

มีผู้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้

ไฉน ยังละออ (2540 : 10) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร และบุคลากรในโรงเรียนโดยใช้ขั้นตอนกระบวนการในการนิเทศภายใน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อันจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

เอนก ส่งแสง (2540 : 136) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การนิเทศที่อาศัยบุคลากรในโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียน การสอนที่โรงเรียนคัดเลือกและแต่งตั้งขึ้น โดยทำงานร่วมกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 51) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การสอน หรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้เต็มตามวัยและเต็มตามศักยภาพโดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

นิตยา ทองไทย (2542 : 28) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เพื่อเป็นการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นและตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 104) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน แนะนำหรือช่วยเหลือของผู้บริหารโรงเรียน และบุคคลที่ทำหน้าที่นิเทศในการเพิ่มสมรรถภาพการสอนของครูภายในโรงเรียนให้สูงขึ้น ให้สามารถดำเนินการเรียนการสอนไปด้วยดี และทำให้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

วิวัฒน์ ผู้จำนงค์ (2543 : 18) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุง ส่งเสริม โดยพยายามที่จะใช้เทคนิคกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองที่จะปรับปรุงคุณภาพการทำงานให้มี ประสิทธิภาพสูงสุด จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน เนื่องจากการนิเทศการศึกษาจากบุคคลภายนอกมีปัญหาอุปสรรคมากมาย เพราะขาดแคลนบุคลากรงบประมาณไม่เพียงพอ

คณุดม์ แสนอาจ (2543 : 15) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาภายในโรงเรียนในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น หรือเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูให้สูงขึ้นด้วยความเต็มใจและพอใจด้วยกันทุกฝ่ายมีความสุขในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้โดยการนำของผู้บริหารเอง

คำสิงห์ เกษีสังข์ (2543 : 34) กล่าวว่า การนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียน ในอันที่จะช่วยเหลือพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความมีคุณภาพของนักเรียน

สนธยา ผลหมู (2544 : 21) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพ ของนักเรียนสูงสุดรวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามภารกิจของผู้บริหาร โรงเรียนและคณะครู ในการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายและบังเกิดผลดีแก่ผู้เรียน

2. ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน มีความมุ่งหมายที่จะช่วยครูให้สอนดียิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าครูจะสอนดีอยู่แล้วก็ควรที่จะได้รับการส่งเสริมให้สอนดียิ่งขึ้น ไปอีก ด้วยเหตุที่วิทยาการก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ตามสถานะของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง และวิทยาการใหม่ๆ ก็เกิดขึ้นอยู่เสมอเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบัน ครูที่ทำการสอนเป็นประจำมีบทบาทภารกิจและได้รับการคาดหวังมากขึ้น จนไม่มีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้า และติดตามวิทยาการใหม่ๆ ครูไม่มีวุฒิอยู่ห่างไกลจากแหล่งวิทยาการ การนิเทศการสอนจึงมีส่วนช่วย

ได้มากนอกจาก การช่วยครูให้สอนดียิ่งขึ้นแล้ว การนิเทศการสอนยังช่วยนักเรียนให้เรียนดียิ่งขึ้น ช่วยปรับปรุงให้โรงเรียนดีขึ้น และช่วยประสานความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับครู อีกด้วย การนิเทศ การศึกษามีความละเอียดลออและสลับซับซ้อนมากกว่าการนิเทศในสาขาอาชีพอื่น เพราะ การพัฒนาคนเป็นงานที่ต้องอาศัยเวลาและวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าบุคคลที่จะพัฒนาเป็นเด็กอยู่ในวัยเยาว์ด้วยแล้ว งานนิเทศเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนมากขึ้นไปอีก มีผู้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ดังนี้

โจน ยังละออ (2540 : 10) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า การนิเทศภายใน โรงเรียนมุ่งที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้มีความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ โดยส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 55) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า

1. เป็นการช่วยให้ครูผู้สอนสามารถปรับปรุงตนเอง และกิจกรรมการเรียนการสอน
2. สามารถพัฒนาพฤติกรรม บุคลิกภาพการสอนของครูให้ดีขึ้น
3. สนับสนุนความรู้ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. กำกับ ควบคุม ติดตามผลการปฏิบัติของครูในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง
5. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันเป็นคณะ

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 16) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในไว้ว่า เป็นการช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและมีความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนหน้าที่ความรับผิดชอบ ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านวิชาชีพ

นิตยา ทองไทย (2542 : 22) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะมุ่งเพื่อช่วยเหลือครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ตลอดจนยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งอันเป็นการส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนได้มี

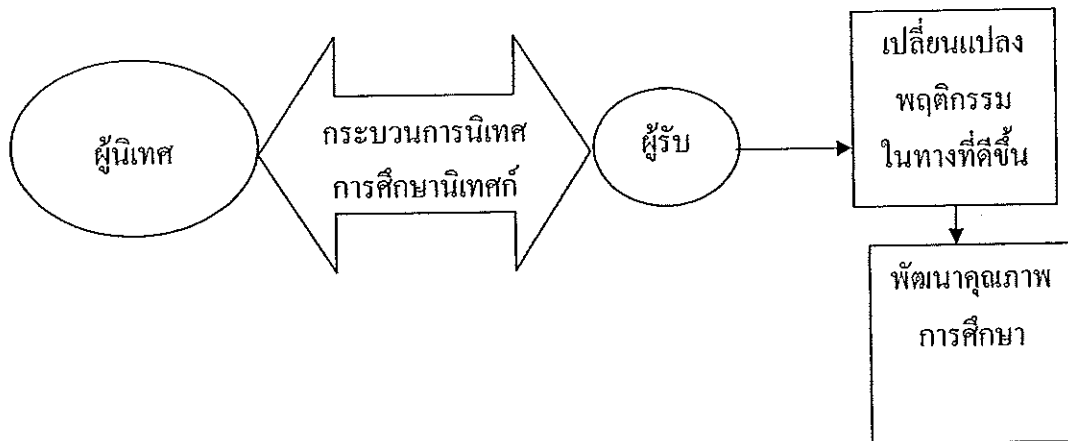
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น พร้อมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก็ย่อมจะดีตามไปด้วย นั่นคือการจัดการศึกษาของประเทศชาติบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรและแผนการศึกษาแห่งชาติ

เชษฐพงษ์ สิ้นทรัพย์ (2542 : 28-29) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ว่า

1. เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือให้ครูได้รับความรู้ และประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน รู้ขอบข่ายงานในความรับผิดชอบของตน
 2. การนิเทศภายในเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถช่วยเหลือตนเองได้
 3. เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด
- ตำรวย พานนา (2542 : 22) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า เป็นการมุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษาคลอดจนบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบและกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง อันมีผลต่อนักเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

คณุตม์ แสนอาจ (2543 : 19-20) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในไว้ว่า การนิเทศภายในมีความมุ่งหมายในการพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียนมุ่งประสานงานด้านวิชาการเพื่อพัฒนาหลักสูตรช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนช่วยให้เกิดพัฒนาการทางวิชาชีพครู ให้ครูพัฒนาพฤติกรรมการสอนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียนด้วย

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน มีความมุ่งหมาย เพื่อที่จะพัฒนาคนพัฒนางาน ประสานความสัมพันธ์ความร่วมมือ สร้างขวัญและกำลังใจ ช่วยแก้ไขปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ประสานความเข้าใจในการทำงานระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรภายในโรงเรียนอันจะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงจุดมุ่งหมายของการนิเทศ.
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 5)

4. ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศการศึกษาแต่เดิมบุคลากรภายนอกโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อให้ครูพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ แต่เนื่องจากการนิเทศจากภายนอกโรงเรียนไม่อาจตอบสนองความต้องการของโรงเรียนทั้งในแง่ปริมาณและความต้องการนิเทศการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนแต่ละโรงเรียน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ระบบหรือวิธีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน การให้ความช่วยเหลือบุคลากรในการทำงานเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะบุคลากรเหล่านั้น มีศักยภาพแตกต่างกัน ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะเกิดปัญหาแน่นอน วิธีการที่จะทำให้ปัญหานั้นหมดไป ต้องมีบุคคลนิเทศงานซึ่งมีความจำเป็นในการบริหารจัดการ มีผู้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้

ไลน ยังละออ (2540 : 13) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพราะการนิเทศจากบุคคลภายนอกหรือศึกษานิเทศ ไม่สามารถทำการนิเทศการสอนของครูได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ ดังนั้น การนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนมีการดำเนินการได้รวดเร็วตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการ ถือว่าเป็นการนิเทศที่ดีที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 52) กล่าวว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

เจตคติต่อวิชาชีพ บุคลิกภาพและความต้องการ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรวมพลังของครูที่มีความแตกต่างกันนี้ให้สามารถปฏิบัติภารกิจของตนคือการสอนจนประสบความสำเร็จตามความต้องการของหน่วยงาน ในขณะที่เดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานให้แก่ครู เพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้น การนิเทศภายในจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการรวมพลังครูและพัฒนาครู

สำรวย พานนา (2542 : 15) กล่าวว่า ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียน เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของโลกในปัจจุบันได้รุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ครูผู้สอนในโรงเรียนควรเปลี่ยนแปลงปรับปรุง บทบาทหน้าที่การสอนให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาการของโลก การนิเทศภายในโรงเรียนจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการสอนของครู อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เกี่ยวข้อง

นิตยา ทองไทย (2542 : 30) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมีความจำเป็นต่องานบริหารโรงเรียน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาจะดีขึ้นได้ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเมื่อวิชาการมีการพัฒนาและต้องก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา การหยุดอยู่กับที่จะกลายเป็นความล้าหลัง ดังนั้น ความจำเป็นของการนิเทศของการศึกษาภายในโรงเรียน

เชษฐพงษ์ สินทร์พิย์ (2542 : 24) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน มีความจำเป็นต่อการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน การนิเทศจากบุคคลภายนอกอาจจะลดความจำเป็นลง ในเมื่อปัจจุบันขาดแคลนผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาตลอดจนสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ ประกอบกับปัจจุบันบุคลากรภายในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอเป็นผู้รู้ปัญหาแท้จริง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนของตนเองมากที่สุดศึกษานิเทศก์ อาจเป็นเพียงผู้สนับสนุน ส่งเสริม และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติเท่านั้น

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 14) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อครู ทั้งนี้เพราะการนิเทศเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง โดยการนำเอาความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกมาสู่โรงเรียน แต่การนิเทศจากบุคคลภายนอกโรงเรียนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของโรงเรียนได้ เพราะศึกษานิเทศก์มีน้อยขาดงบประมาณ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการนิเทศและไม่สามารถนิเทศได้ทั่วถึง

และประการสำคัญ คือสามารถแก้ปัญหาและทำการนิเทศตนเองได้ ผลการนิเทศย่อมมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

ชญุตม์ แสนอาจ (2543 : 17) กล่าวว่า ปัจจุบันนี้ โรงเรียนมีความจำเป็นต้องจัดการนิเทศภายในโรงเรียนด้วยเหตุผลหลายประการดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนี้การนิเทศภายในโรงเรียนยังช่วยส่งเสริมให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนร่วมกันทำงาน โดยใช้หลักคิดและแก้ปัญหาที่ตนเองแทนการรอคอยหรือรอรับความช่วยเหลือจากบุคลากรที่อยู่นอกโรงเรียน ทั้งยังรู้จักใช้หลักประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานอันจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย

วิวัฒน์ ผู้จ่านงค์ (2543 : 22) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีความจำเป็น ต่อการพัฒนาบุคลากรที่จะส่งผลถึง คุณภาพการศึกษาของนักเรียนทั้งนี้เนื่องจากศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด และการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นการแก้ปัญหา โดยครูที่อยู่ใกล้ชิดปัญหามากที่สุด ผู้นิเทศย่อมรู้ปัญหาได้ดีกว่าบุคคลภายนอกสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ตรงจุดมากกว่า ที่จะให้บุคคลภายนอกช่วยแก้ปัญหาที่จะทำให้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนได้มาตรฐานตามที่กำหนด ซึ่งการนิเทศภายในเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับหน่วยงานทุกระดับแม้ว่าหน่วยงานนั้น จะจัดระบบได้เป็นอย่างดีแล้วก็ตาม เมื่อเวลาเปลี่ยน ไปสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เปลี่ยนไป ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการพัฒนาโดยการนิเทศภายในให้บุคลากรสามารถพึ่งตนเองได้มีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพอันจะส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน บุคลากรภายในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรวมพลังบุคลากรภายใน ให้สามารถนิเทศตนเองได้และผู้นิเทศต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ เพื่อที่ทำให้การนิเทศภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

งานนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันกับครู และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดทางการเรียนของนักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนางาน สร้างการประสานสัมพันธ์และสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

การที่จะปฏิบัติงานดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นจะต้องมีหลักในการดำเนินงาน เพราะการดำเนินงานที่ประกอบด้วยหลักการ เหตุผล มีกฎเกณฑ์ ข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรือ ความเชื่อมั่นเป็นที่ยอมรับ สามารถที่จะนำไปสู่การตัดสินใจกำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้ งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หลักการนิเทศการศึกษาจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้ ผู้บริหารการศึกษาผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้มี ผู้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

โชน ยังละออ (2540 : 13) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษายึดหลัก ความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีหลักการวางแผนในการดำเนินงานอย่างเป็นลำดับขั้นตอน มุ่งบรรยากาศที่เป็นกันเองตามหลักประชาธิปไตย ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน โดย ส่งเสริมบำรุงขวัญให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในอาชีพ และเกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนใช้หลักการสร้างสรรค์การยึดหยุ่น เชื้อในศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล

นิตยา ทองไทย (2542 : 26) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บน พื้นฐานของความร่วมมือร่วมใจการประสานงานของผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศความถูกต้อง ตามหลักวิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจน มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ มีการทำงานเป็นขั้นตอน มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีความเป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดง ความสามารถอย่างเต็มที่และเป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติ

เชษฐพงษ์ สินทร์พิย์ (2542 : 22) กล่าวว่า หลักการนิเทศในโรงเรียน มีเป้าหมายหลักย่อยอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน การนิเทศภายในโรงเรียนจึงต้องผ่านครูและ บุคลากรอื่นทางการศึกษา เพื่อจะไปสู่นักเรียน หลักการนิเทศจึงมุ่งไปที่ครู เพื่อให้ครู เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน

ตำรวจ พานนา (2542 : 25) กล่าวว่า การนิเทศต้องยึดหลักการวางแผน แก้ไขปัญหาเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง ตามหลักวิชา เป็นวิทยาศาสตร์มีความเป็นประชาธิปไตยมีการร่วมมือกัน เป็นการสร้างสรรค์และส่งเสริม ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติ

สรุปได้ว่า หลักการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง แนวทางที่ผู้นิเทศ ควรยึดเป็นหลักในการปฏิบัติ โดยมีการวางแผนการดำเนินงานมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มีขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศภายในอย่างมีประสิทธิภาพ

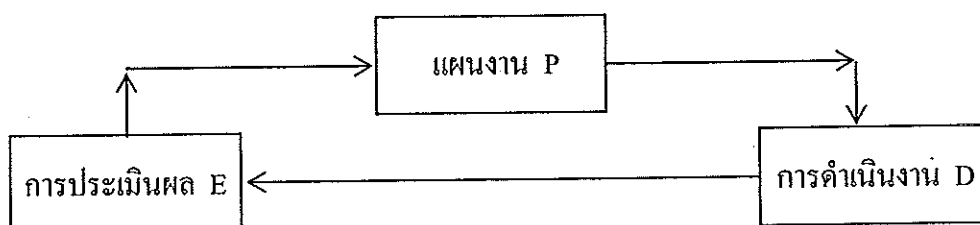
6. บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศภายในโรงเรียน

ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้บริหารควรมีบทบาทที่สำคัญในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 12 - 13) ได้กล่าวถึงผู้บริหารกับการนิเทศภายในว่า การนิเทศภายในเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องจัดดำเนินการ เพื่อช่วยเหลือครูให้ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ มีขวัญและกำลังใจดี พร้อมทั้งจะร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ

รัชนิย์ พรตพานิช (2542 : 13 - 14) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลากร และเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานส่งเสริมให้มีการนิเทศทั้ง 3 ลักษณะ คือ การนิเทศทั่วไป การนิเทศเฉพาะเรื่อง และการนิเทศรายบุคคล ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานมักดำเนินการเกี่ยวกับการนิเทศทั่วไป โดยทำการนิเทศไปตามสายงานของการบังคับบัญชา เพื่อพัฒนาในภาพรวมของหน่วยงานส่วนการนิเทศเฉพาะเรื่องนั้นผู้บริหารในระดับรอง ๆ ลงมาดำเนินการ เพราะการเจาะลึกเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะงานทำได้เร็วกว่า เนื่องจากมีการกระจายงานตามฝ่ายตามแผนอยู่แล้ว และการนิเทศรายบุคคลก็จำเป็นอย่างยั้งที่ผู้บริหารจะต้องส่งเสริมให้มีขึ้น โดยผู้บริหารจะดำเนินการเอง หรือมอบหมายให้ผู้ที่เห็นว่ามีความรู้ความสามารถดำเนินการแทนได้ เพราะการนิเทศรายบุคคลนั้น แม้จะต้องใช้เวลาและความเสียสละค่อนข้างมากแต่ผลที่จะได้รับ คือ ศักยภาพของคนซึ่งจะมีผลต่อประสิทธิภาพของหน่วยงานในระยะยาว

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานนิเทศทั้ง 3 รูปแบบนี้ สามารถเสนอเป็นวงจรของการนิเทศเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการนิเทศแบบใด ก็สามารถใช้วงจร PDE นี้ได้ ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 แผนภูมิจริงจร PDE

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 64)

วงจร P (Plan) เป็นวงจรของการวางแผน ผู้นิเทศกับผู้ถูกนิเทศ จะต้องพูดคุยปรึกษากันเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้ คือ

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่จะทำ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับงานนั้น ๆ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน
2. ตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการปฏิบัติและอุปกรณ์ที่จะใช้
3. ตกลงร่วมกันเกี่ยวกับวิธีการนิเทศ
4. ช่วยกันเตรียมอุปกรณ์การปฏิบัติงาน
5. ช่วยกันจัดทำเครื่องมือที่จะใช้ในการนิเทศ

วงจร D (Do)

D เป็นวงจรของการดำเนินงานตามแผนที่ช่วยกันเตรียมในขั้นวงจร P โดยผู้ถูกนิเทศเริ่มปฏิบัติงานตามวิธีที่ช่วยกันคิดและเตรียมอุปกรณ์ไว้แล้ว ผู้ทำหน้าที่นิเทศก็เช่นเดียวกันจะจัดนิเทศ ตามที่ตกลงกันไว้โดยใช้เครื่องมือที่ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ

โดยนัยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ถูกนิเทศมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น เพราะไม่ได้ถูกนิเทศเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นการนิเทศซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่าย

วงจร E (Evaluation)

E เป็นวงจรของการประเมินการปฏิบัติงาน โดยกลุ่มจะดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

1. อภิปรายกันถึงความรู้สึกของผู้นิเทศกับผู้ถูกนิเทศว่าในขณะที่ดำเนินการ มีความราบรื่นหรือปัญหาอุปสรรคเพียงใด
2. นำข้อมูลที่จดบันทึกเอาไว้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ นำข้อมูลที่จดบันทึกไว้มาอภิปราย และช่วยกันสรุปผลการปฏิบัติงานว่าได้ผลอย่างไร มีข้อควรสังเกตอย่างไรบ้าง
3. นำผลสรุปนั้นมาทบทวนเปรียบเทียบกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานที่ช่วยกันกำหนดไว้ในช่วงของการวางแผนว่าการดำเนินการนั้นบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพียงใด มีข้อควรคำนึงเพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไปอย่างไร

จากวงจร E กลุ่มช่วยกันวางแผนตามวงจร P และวงจร D เป็นวงจรเช่นนี้เรื่อย ๆ ไป ซึ่งในที่สุดผู้ถูกนิเทศก็สามารถใช้วงจร PDE นิเทศตนเองได้

การนิเทศต้องมุ่งเพื่อส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานรู้จักประเมินผลตนเอง (Self-Evaluation) รู้จักเป็นผู้นำตนเอง (Self-Direction) และรู้จักชี้นำตนเอง (Self-Guidance)

ซึ่งหากทำได้เช่นนี้จะทำให้สามารถเป็นผู้นิเทศตนเองได้ (Self - Supervision) และก่อให้เกิด
การพัฒนาการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นงานในห้องเรียน หรืองานทั่ว ๆ ไปให้เกิดประสิทธิภาพ
สูงสุดอย่างต่อเนื่องด้วย

เชษฐพงษ์ สินทร์พย (2542 : 307) กล่าวว่า ผู้บริหารควรมีบทบาทต่อ
การนิเทศภายใน โรงเรียน ดังนี้

1. สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในอย่างจริงจัง
2. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูทุกโอกาส ให้คำแนะนำชี้แหล่งวิชาการ
ให้แก่ครู

3. การบริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศในทุกด้าน
4. ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
5. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

ลำรวบ พานนา (2542 : 12) กล่าวว่า ผู้บริหารที่ทำหน้าที่ผู้นิเทศจะต้องมี
คุณลักษณะ ที่ดีหลายประการ จึงจะทำให้การจคนิเทศภายในประสบความสำเร็จ ดังนี้

1. ผู้บริหารต้องเข้าใจว่าการนิเทศเป็นงานของผู้บริหาร
2. ผู้บริหารต้องให้ความสนใจและความสำคัญต่องานวิชาการ
3. ผู้บริหารต้องเน้นการบริหารบุคคลเป็นหลัก เพราะถ้าสามารถพัฒนา
บุคลากรให้มีคุณภาพแล้ว จะมีผลต่อประสิทธิภาพของงานทุกด้าน
4. ผู้บริหารต้องยอมรับการทำงานเป็นทีม และให้เกียรติแก่ผู้ร่วมงาน
5. ผู้บริหารอาจจะมอบหมายให้ผู้อื่นช่วยทำหน้าที่นิเทศด้วย โดยพิจารณา
เลือกบุคคลที่มี คุณสมบัติต่อไปนี้

5.1 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความมั่นใจ อดทน และ
มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

5.2 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้มีเทคนิคการพูดและ
จิตวิทยาที่ดี

5.3 ความเป็นประชาธิปไตย มีคุณธรรม มองโลกในแง่ดี
สามารถวางตนได้เหมาะสมทั้งในลักษณะผู้นำและผู้ตาม

5.4 มีความรับผิดชอบและตั้งใจปฏิบัติงาน

5.5 มีประสบการณ์และมีผลงานเป็นที่ยอมรับ

5.6 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหาร การนิเทศ หลักสูตร และวิธีสอน

สรุปได้ว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในโรงเรียน เพราะการจัดการเรียนการสอนจะก้าวหน้าหรือล้าหลังขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารยังมีส่วนที่จะผลักดันให้การนิเทศภายในโรงเรียนบรรลุผล เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง การเรียนการสอน ผู้บริหารกับการนิเทศภายในจึงเกี่ยวข้องกันดังนี้

1. ช่วยเหลือครูแต่ละคนทำการสอนให้ได้ผลดี ส่งเสริมให้ครูมีความเจริญงอกงามในอาชีพครู
2. เป็นผู้ประสานงานและให้บริการแก่ครูทุกคนด้านการสอน สื่อ อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทั้งการวัดผลและประเมินผล
3. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูทุกคนทุกโอกาส ให้คำปรึกษาชี้แนะแหล่งวิทยากรที่เหมาะสมแก่ครู
4. ประเมินผลการเรียนการสอนทั้งหมดของโรงเรียน
5. มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์อันดีและตั้งใจจริงต่อครูทุกคน มีความยุติธรรมและให้การยอมรับต่อกัน

2. กระบวนการนิเทศภายในของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 5 ขั้น

โดยทั่วไปการนิเทศภายในโรงเรียน ตามขอบข่ายที่สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดได้แบ่งงานนิเทศออกเป็น 4 งาน ตามภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน จากกรณีศึกษาติดตามผลการดำเนินงานนิเทศของโรงเรียนประถมศึกษา ของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า การนิเทศของโรงเรียนโดยทั่วไปยังไม่ส่งผลให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น เพราะการนิเทศมุ่งเน้นไปที่ภารกิจการบริหารโรงเรียนในด้านอื่นมากกว่าด้านวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้พัฒนาแนวคิดใหม่ ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยตามแนวทางของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้พัฒนากระบวนการนิเทศภายใน

โรงเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มี 5 ชั้น ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 53-59)

ชั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

ชั้นที่ 2 การวางแผนและการกำหนดทางเลือก

ชั้นที่ 3 การสร้างเครื่องมือ สื่อและพัฒนาวิธีการ

ชั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศการศึกษา

ชั้นที่ 5 การประเมินผลและการรายงานผล

ชั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพความเป็นจริงกำลังเป็นอยู่หรือดำเนินอยู่ในขณะนั้น

ปัญหา หมายถึง สภาพความแตกต่างของสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหรือผลที่

ปรากฏกับสิ่งที่ต้องการหรือเป้าหมาย

วิธีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความ ต้องการ มีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ศึกษาโดยวิธีประเมินความต้องการเป็นวิธีการที่จะช่วยให้การหา

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ได้แน่นอน ก่อนลงมือนิเทศ ซึ่งมีอยู่
 4 ขั้นตอน คือ

1.1 ขั้นสำรวจสิ่งที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นที่จัดทำแบบสำรวจและดำเนินการ
 สำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ

1.2 ขั้นตรวจสอบปัญหา คือ เป็นการตรวจสอบให้แน่ชัดว่าปัญหาคือ
 อะไร นำข้อมูลจากขั้นสำรวจมาแจกแจงรายละเอียดพร้อมทั้งข้อมูลเพิ่มเติมต่าง ๆ แล้วจัดลำดับ
 ความสำคัญของปัญหา

1.3 หามาตรฐานและคุณค่าโดยนำข้อมูลจากขั้นที่ 1.2 มาจำแนก
 รายละเอียดเป็นสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาและความต้องการ เพื่อหามาตรฐานและคุณภาพ
 ของสิ่งนั้น

1.4 ขั้นบันทึกรายการความต้องการของปัญหาตามลำดับความจำเป็น
 ตามผลที่ได้จากขั้นที่ 1.3

2. วิธีการวิจัย การวิจัยเป็นกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้จากปัญหาที่
 ชัดเจนอย่างมีระบบ โดยอาศัยวิธีทางวิทยาศาสตร์ แบ่งได้ 4 ประเภท คือ การวิจัยเชิงทดลอง
 การวิจัยที่ตัวแปรเกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้ว การวิจัยเชิงพรรณนาและการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์

3. ศึกษาโดยใช้สื่อและเครื่องมือต่าง ๆ เช่น การใช้เครื่องมือประเมินคุณภาพ หรือการใช้แบบทดสอบ

4. การศึกษาโดยการสัมมนา โดยค้นหาปัญหา เช่น การจัดสัมมนาครูผู้สอน การสัมมนาผู้บริหาร โรงเรียน

ขั้นที่ 2 การวางแผนและการกำหนดทางเลือก

การวางแผน คือ การพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผลตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป็นเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งรวมถึงการกำหนดทางเลือก แนวปฏิบัติรายละเอียด ขั้นตอนการทำงานอย่างมีระบบที่สะดวกแก่การปฏิบัติและเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

ขั้นตอนการวางแผนและกำหนดทางเลือกการนิเทศการศึกษา มี 4 ประการ ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการวางแผน การปฏิบัติดังนี้

1.1 ทำความเข้าใจขอบข่ายอำนาจหน้าที่และบทบาทของผู้นิเทศการศึกษา

1.2 การนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการมาพิจารณาจัดลำดับความสำคัญว่ามีปัญหาใดที่ต้องการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขก่อนหลัง

1.3 ศึกษานโยบายวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติหน่วยเหนือ

2. ขั้นปฏิบัติการวางแผน เป็นขั้นที่นำประเด็นปัญหาและความต้องการ

ที่สำคัญจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และนโยบายของหน่วยเหนือมาพิจารณาแล้วสรุปเป็นงานที่จะปฏิบัติในปีงบประมาณนั้น โดยกำหนดเป็นโครงการวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทางเลือกรายละเอียดอื่นในการดำเนินงาน

3. ขั้นประสานแผน เป็นขั้นที่นำรายละเอียดของโครงการมาพิจารณา

บทบาทร่วมกันเพื่อให้เกิดการประสานกันในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

3.1 วัตถุประสงค์และเป้าหมายว่าตอบสนองกับสภาพปัญหา และความ ต้องการของส่วนรวมและสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยเหนืออย่างแท้จริงหรือไม่

3.2 ประสานในเรื่องงบประมาณ วัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ เมื่อรวมทุกโครงการแล้วมีเพียงพอหรือไม่

3.3 ประสานคนและงาน ว่ามีโครงการหรือกิจกรรมใดสามารถปฏิบัติร่วมกันได้

3.4 ประสานเวลาเป็นการจัดเวลาล่วงหน้าให้เหมาะสมและไม่ซ้ำซ้อนกัน

4. **ขั้นเตรียมวางแผนไปปฏิบัติ** เป็นขั้นเตรียมวางแผนที่วางไว้ ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานได้สะดวกขึ้นซึ่งอาจทำได้ดังนี้

4.1 จัดทำแผนเป็นเล่ม

4.2 จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานหรือกำหนดการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 3 การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ

สื่อและเครื่องมือมีความสำคัญต่อการนิเทศมาก เพราะ จะเป็นการช่วยให้โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนพัฒนาวิธีสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและยังช่วยในด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน บุคลากร งานอาคารสถานที่ งานธุรการการเงิน งานความสัมพันธ์กับชุมชน

สื่อนิเทศการศึกษา หมายถึง สิ่งที่ช่วยในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการทำงานของครู เช่น บทเรียนสำเร็จรูป สไลด์ เทป วีดีโอเทป วิทยุ เครื่องฉายสไลด์ ฯลฯ

เครื่องมือนิเทศการศึกษา หมายถึง สิ่งที่ใช้ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศและผู้นิเทศเพื่อทราบที่มาของปัญหาความต้องการ ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบประเมินค่า แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการสร้างเครื่องมือ

1. เพื่อช่วยให้ทราบถึงคุณภาพการศึกษา สาเหตุของปัญหาอันจะเป็นประโยชน์ในการหาแนวทางแก้ไขส่งเสริมสนับสนุน โดยตรงความเป็นจริง
2. เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ ทักษะ เจตคติต่อผู้รับการนิเทศในอันที่จะทำให้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ผู้รับการนิเทศรับประโยชน์จากการนิเทศการศึกษา โดยแท้จริง ชนิดของเครื่องมือสื่อและเครื่องมือในการนิเทศการศึกษา จำแนกตามลักษณะการใช้งานได้ 2 ชนิด คือ

1. สื่อเครื่องมือสำหรับตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบประเมินค่า แบบสังเกตการณ์สอน แบบประเมินคุณภาพการเรียนการสอน และเพิ่มทะเบียนนักเรียน
2. สื่อเครื่องมือสำหรับการส่งเสริมคุณภาพ เช่น กรณีตัวอย่าง การใช้บทบาทสมมุติ เอกสารชุดประกอบการสอน ระเบียบนิเทศ ศูนย์วิชาการ ชุดฝึกอบรม นิทรรศการ โสตทัศนูปกรณ์

การสร้างสื่อและการใช้

ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้คือ เตรียมการและตัดสินใจเลือกสื่อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ศึกษารายละเอียดเครื่องมือ ดำเนินการสร้างเครื่องมือ และทดลองใช้นำไปใช้ตามโครงการ และขั้นสุดท้ายคือการประเมินผล

การพัฒนาวิธีการนิเทศการศึกษา

เป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการนิเทศการศึกษาและต้องยึดข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับการนิเทศเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนา ส่วนวิธีการพัฒนาการนิเทศการศึกษาอาจจะกระทำได้ดังนี้ การนิเทศเชิงคลินิก การนิเทศการศึกษาแบบแนะแนวเป็นต้น

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศการศึกษา

ลักษณะของการปฏิบัติการนิเทศแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การนิเทศทางตรง หมายถึง ผู้นิเทศออกทำการปฏิบัติการนิเทศด้วยตนเองหรืออาจออกปฏิบัติงานร่วมกับประธานกลุ่ม โรงเรียนครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน
2. การนิเทศโดยอ้อม หมายถึง การใช้สื่อและเครื่องมือนิเทศต่าง ๆ ตลอดจนการให้ผู้อื่นปฏิบัติงาน

การเตรียมการก่อนปฏิบัติการนิเทศ ควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาโครงการ
2. ตรวจสอบและทดลองใช้สื่อ
3. ทบทวนแนวทางและขั้นตอนการปฏิบัติงาน
4. เลือกสรรเทคนิคในการนิเทศ
5. พิจารณาตัดสินใจว่าโครงการใดควรแจ้งหรือกำหนดการนัดหมาย
6. ทบทวนตรวจสอบเรื่องงบประมาณ

การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาควรดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมผู้เกี่ยวข้อง คณะทำงาน
2. กำหนดงานที่จะปฏิบัติ
3. แบ่งงานรับผิดชอบ
4. ทำความเข้าใจสื่อและเครื่องมือนิเทศการศึกษาร่วมกัน
5. ตกลงกำหนดแนวทางร่วมกันเกี่ยวกับระบบการเก็บข้อมูล
6. ปฏิบัติการนิเทศตามโครงการตามงานและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
7. พบปะ ประชุม ทบทวนการปฏิบัติงานตามขั้นตอน

8. ประชุมคณะปฏิบัติงานนิเทศทั้งหมดเพื่อสรุปผลการปฏิบัติงาน
นิเทศ เมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานนิเทศตามโครงการ

9. นำข้อมูลไปใช้ดำเนินการต่อไป

ขั้นที่ 5 การประเมินผลและการรายงาน

การประเมินผลและการรายงานผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ
นิเทศการศึกษา เป็นขั้นตอนที่จะต้องสร้างความสมบูรณ์ ให้กับกระบวนการนิเทศการศึกษา
ทำให้การนิเทศเป็นไปอย่างมีระบบโดยกำหนดให้มีการประเมินงานและโครงการดังนี้

การประเมินและโครงการ หมายถึง การจัดหาและการรวบรวมข้อมูลแล้ว
นำมาพิจารณาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนภาพของงานที่นำไปตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขงานและ
การตัดสินใจในการปฏิบัติต่อไป โดยครอบคลุมถึงการประเมินงานดังต่อไปนี้

1. การประเมินก่อนการดำเนินการ เป็นการดูความเหมาะสมและ
ความเป็นไปได้ของงานหรือโครงการรวมทั้งดูเหตุผลความสอดคล้องในตัวโครงการที่เขียน
ไว้ด้วย
2. การประเมินระหว่างการดำเนินงาน เป็นการประเมินทั้ง
กระบวนการและผลงานในช่วงต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้ตลอดเวลาในระหว่างดำเนินงาน
3. การประเมินขั้นสุดท้ายของการดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อดูว่า
ผลที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เพียงใด

รูปแบบของการประเมินงานและโครงการเป็นการกำหนดแนวทางประเมิน
ว่าจะประเมินจุดใด เรื่องใด ขั้นตอนใด ใช้วิธีประเมินหรือเครื่องมืออะไรบ้าง รวมทั้งแนวทาง
นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาและวิเคราะห์ รูปแบบของการประเมินอาจสรุปได้เป็น 3 แบบ คือ

1. การประเมินที่มุ่งผล หมายถึง การประเมินเฉพาะผลที่เกิดขึ้นจาก
การปฏิบัติที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์และผลกระทบบหรือผลอื่น ๆ
2. การประเมินความแตกต่างของสภาพก่อนการดำเนินงานและ
หลังจากการดำเนินงานอาจทำให้ลักษณะการวิจัย เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการ
ดำเนินงาน
3. การประเมินทั้งระบบเป็นรูปแบบที่ประเมินงานและ โครงการทั้ง
กระบวนการ เป็นรูปแบบที่นิยมแพร่หลายและได้รับการพัฒนาขึ้นมา การประเมินเน้น 4 จุด
เรียกว่าการประเมินแบบ ซิป (Cipp Model) จุดต่าง ๆ ที่ต้องประเมิน คือ ประเมิน

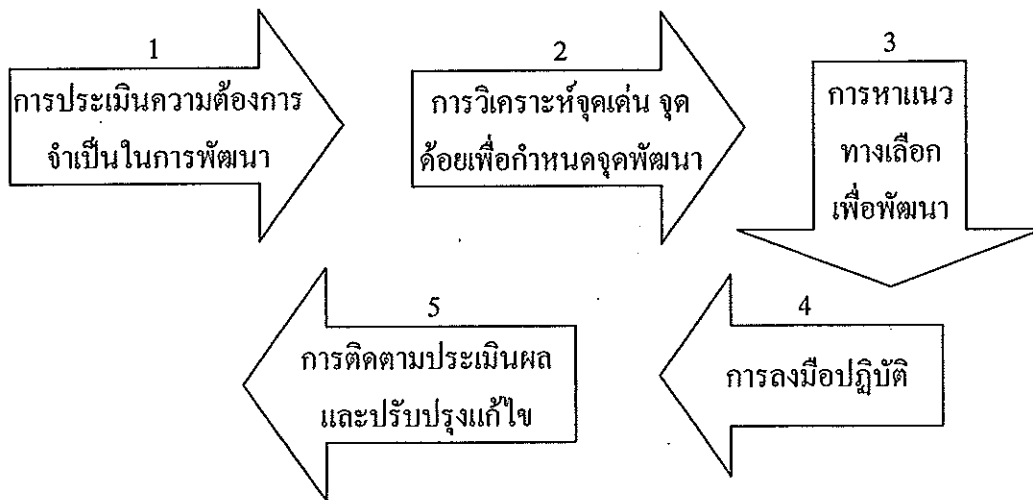
สภาพแวดล้อม ประเมินปัจจัยเบื้องต้นที่จะใช้ในโครงการ ประเมินกระบวนการ และ ประเมินผลผลิต

วิธีและเครื่องมือประเมินผลการประเมินผล ซิป (Cipp Model) มีวิธีการ และ เครื่องมือดังนี้

1. ประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) ควรใช้วิธีการและ เครื่องมือดังนี้ คือ แบบสำรวจสภาพแวดล้อม แบบประเมินความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็น อาจใช้มาตราส่วนประมาณค่า วิธีการประชุม ปรีกษา หรือ อภิปราย
2. ประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ควรใช้วิธีการและเครื่องมือ ดังนี้ แบบสำรวจปัจจัยหรือทรัพยากรทั้งหมดที่มีใน โครงการ
3. ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ควรใช้วิธีการและเครื่องมือ ดังนี้ แบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน แบบสัมภาษณ์ แบบวัดทัศนคติ และการประชุมปรึกษาหารือ
4. การประเมินผลที่ได้รับ (Product Evaluation) คือ การประเมินผลของ โครงการที่ได้ผลที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ควรใช้เครื่องมือและวิธีการดังนี้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดภาคปฏิบัติ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจก่อน – หลังการอบรม แบบสำรวจรายการ แบบตรวจรายการ แบบสัมภาษณ์ และแบบตรวจผลงาน

การประมวลผลและการรายงานเน้นกระบวนการต่อจากการนำเครื่องมือ ประเมินไปทดลองและเก็บข้อมูลแล้วนำมาถอดคะแนนเป็นประมวลผลจริง ประมาณและนำ ผลเหล่านั้น ไปวิเคราะห์โดยอาศัยวิชาสถิติ ได้ผลอย่างไรนำผลไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ มาตรฐานแล้วแปรผลออกมาเป็นคุณภาพว่ามีคุณค่าหรือไม่จากนั้นทำเป็นรายงานเผยแพร่ต่อไป

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนตามกรอบของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนมี 5 ชั้น ได้แก่ การประเมินความต้องการที่จำเป็นในการพัฒนา การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา การลงมือปฏิบัติ และการ ติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้การดำเนินการนิเทศภายในจะต้องเป็นกระบวนการ เป็นระบบ เป็นระเบียบ เป็นขั้นตอนและต่อเนื่องย่อมนจะทำให้การดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียนมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แสดงขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 53-59)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สิริฤทธิ์ หลาบสีดา (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือ ด้านการประเมินผลและรายงานผล ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการปฏิบัติการนิเทศภายใน และด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือกตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ต่างมีปัญหาการนิเทศภายในโดยส่วนรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางในทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ด้านการปฏิบัติการนิเทศภายใน และด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือก

2. การเปรียบเทียบระดับปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาตามตัวแปรขนาดโรงเรียน พบว่า มีโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีระดับปัญหาการนิเทศภายในโดยส่วนรวมและในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุวรรณ บุญเทศ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร โดยศึกษา จากผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 75 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 13 คน ขนาดกลาง 37 คน และขนาดเล็ก 25 คน พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียน เห็นว่า การนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม มีปัญหาภาพรวมในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ขั้นตอนการสร้างสื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการ ขั้นตอนการประเมินผลและ รายงานผล ขั้นปฏิบัติการนิเทศ ขั้นตอนการวางแผนและการกำหนดทางเลือก และขั้นศึกษา สภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการ ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน ผู้บริหาร โรงเรียนเห็นว่า การนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาด กลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาโดยภาพรวมเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

2. ผู้บริหารโรงเรียน เห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ที่มีขนาดต่างกัน มีระดับปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน

เข็มชาติ มหิปปโกชน์ (2542 : 136 - 139) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการ ดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย พบว่า

1. ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาทุกขนาด โรงเรียน โดยส่วนรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนมีการออกคำสั่งแต่งตั้งครูที่จะทำการนิเทศไว้อย่างชัดเจน มีการมอบหมายภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบในกิจกรรมการนิเทศตามภารกิจไว้อย่าง ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้โดยง่ายและสะดวก และมีการแต่งตั้งคณะทำงานทำการศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของ โรงเรียน ส่วนที่เป็นปัญหา และอุปสรรค อยู่บ้าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูภายในโรงเรียนยังไม่ได้มีการจัดเก็บ และรวบรวม ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติการนิเทศภายในไว้เป็นการ ล่วงหน้า อีกทั้งยังไม่มี การนำ สาเหตุของปัญหาที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ มาวิเคราะห์เพื่อ กำหนด จุดประสงค์และทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงของโรงเรียน

2. ด้านการวางแผน จากผลการศึกษาพบว่า มีสภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน โดย ส่วนรวมอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายใน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า โรงเรียนได้มีการตั้งคณะกรรมการในการวางแผนโครงการนิเทศ ภายในโรงเรียน วางแผนการนิเทศภายในโรงเรียนได้สอดคล้องกับนโยบาย และความต้องการของกลุ่มโรงเรียน และให้คณะกรรมการภายในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม กระบวนการ และวิธีการที่จะดำเนินการนิเทศภายใน แต่ก็ยังมีส่วนที่เป็นปัญหา และอุปสรรคอยู่บ้าง คือ โรงเรียนขาดการนำเอาผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการมากำหนดในการวางแผน มีการประสานแผนการนิเทศภายหลังจากการกำหนดแผนงานและรายละเอียดของโครงการ การวางแผนการนิเทศภายในไม่ครอบคลุมทุกกระบวนการและทุกภารกิจ

3. ด้านการสร้างสื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการนิเทศ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า มีสภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน ด้านการสร้างสื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการนิเทศโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก แต่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน ปานกลาง มากที่สุด และมีปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายใน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า โรงเรียนได้มีการส่งเสริมให้บุคลากร ในโรงเรียนคิดประดิษฐ์สื่อ และเครื่องมือการนิเทศ จัดให้มี การเก็บรักษาสื่อ และเครื่องมือควบคุมการใช้สื่อ และเครื่องมืออย่างเป็นระบบ จัดทำหลักฐานการควบคุมการนิเทศไว้เป็นอย่างดีที่เป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง คือ มีการสร้างสื่อ และเครื่องมือการนิเทศเพียงใด มีการทดลองใช้สื่อและเครื่องมือ เพื่อปรับปรุงแก้ไข ส่วนที่บกพร่องก่อนนำไปใช้ มีการประเมินผลการใช้สื่อ เทคนิควิธีการ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาสื่อและเครื่องมือการนิเทศ

4. ด้านการปฏิบัติการนิเทศ พบว่า มีสภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน ด้านการปฏิบัติการนิเทศโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายใน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า โรงเรียนมีการจัดครูเข้าสอนตามชั้นเรียน หรือประจำกลุ่มต่าง ๆ ได้จัดตามความรู้ความถนัดของแต่ละบุคคล จัดให้มีการช่วยเหลือครูให้รู้จักนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ มีการประชุมคณะกรรมการที่จะทำการนิเทศ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้เข้าใจรายละเอียดและความจำเป็นในการนิเทศ แต่ที่โรงเรียนประถมศึกษามีส่วนมากประสบปัญหาอยู่ในปัจจุบัน คือ โรงเรียนขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติการนิเทศ ผู้นิเทศไม่ได้ดำเนินการตามแผน และโครงการที่กำหนดไว้ ไม่จัดให้มีการรายงานความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามโครงการนิเทศภายใน ในแต่ละรอบปี

การศึกษาไม่มีการปรับปรุง หรือสับเปลี่ยนหมุนเวียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมและเป็นการเพิ่มพูนทักษะในการสอน

5. ด้านการประเมินผล และรายงานผล จากการศึกษา พบว่า มีสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในด้านการประเมินผล และรายงานผล โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย จากการศึกษา พบว่า ในโรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและหลักเกณฑ์ ในการประเมินผล อีกทั้งยังจัดให้มีการสร้างสื่อและ เครื่องมือวัดและประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน แต่โรงเรียนที่มีปัญหา และอุปสรรค อยู่บ้าง คือ โรงเรียนขาดการจัดให้มีการประเมินผลก่อนและหลังการนิเทศ ขาดการนำผล การนิเทศ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์วัดดูประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้และ ขาดการสรุปทำเอกสารข้อเสนอแนะ และเผยแพร่การนิเทศภายใน

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 76 - 80) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี พบว่า

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรผู้บริหารโรงเรียนใช้วิธีแนะนำให้ครูจัดทำเอกสารหลักสูตรเพื่อให้ครูได้ศึกษาด้วยตนเอง และแนะนำส่งเสริมให้ครูได้ปรับแผนการสอนให้ สอดคล้องกับ หลักสูตร และที่ปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การส่งเสริมให้คณะครูได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับ ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ด้านการจัดระบบการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนได้ปฏิบัติงานนิเทศภายใน โรงเรียนด้านการจัดระบบการเรียนการสอน โดยการแนะนำให้ครูรู้จักปรับปรุงการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร และส่งเสริมให้ครูจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้มีบรรยากาศน่าดู น่าอยู่ และน่าเรียน สิ่งที่ผู้บริหารปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การส่งเสริมให้ครูมีการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนซึ่งกันและกัน

3. ด้านการบริหารบุคลากร การนิเทศด้านการบริหารบุคลากรของผู้บริหารโรงเรียน สิ่งที่ปฏิบัติได้แก่ การแนะนำให้ครูทราบถึงบทบาท และหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการเรียน การสอน และส่งเสริมให้ครูเกิดขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงาน ส่วนสิ่งที่ผู้บริหารปฏิบัติโดย จัดหาบทความทางวิชาการมาให้ครูได้ศึกษาประกอบในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนมีจำนวนน้อยที่สุด

4. ด้านการจัดหาสื่อการเรียนการสอน สิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติ ได้แก่ การส่งเสริมให้ครูรู้จักใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างคุ้มค่า และที่ปฏิบัติโดยการสนับสนุนให้มีการประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนมีจำนวนน้อยที่สุด

5. ด้านการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น สิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติในการนิเทศด้านการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านอื่น คือ ส่งเสริมให้ครูรู้จักจัดสภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบรรยากาศการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัด กิจกรรมการเรียน การสอนส่วนสิ่งที่ปฏิบัติโดยการแนะนำให้มีประเมินผลการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกเมื่อสิ้นปี มีจำนวนน้อยที่สุด

6. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ชุมชนในการนิเทศด้านนี้ ได้แก่ การสนับสนุนให้ครู เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และทั่วถึง และที่ปฏิบัติ น้อยที่สุด คือ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน
ยอดทอง จันดาวัลย์ (2542 : 97 - 101) ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน และปัญหา ตามกระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการ ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตัวบ่งชี้คุณภาพด้านต่าง ๆ เนื่องจากว่าการศึกษวิเคราะห์ข้อมูล ตัวบ่งชี้คุณภาพด้านต่าง ๆ สามารถกระทำได้ง่ายและสะดวกกว่าวิธีการอื่น เพราะข้อมูลมี การจัดเก็บอย่างเป็นระบบในแต่ละปีการศึกษาอยู่แล้ว

2. การวางแผน และการกำหนดทางเลือก ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การปฏิบัติ การวางแผน เนื่องจากว่าการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานจึงได้รับการปฏิบัติอย่างมากที่สุด

3. การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการ ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ เทคนิค วิธีการนิเทศ เนื่องจากจากศึกษานิเทศก์เป็นผู้ที่ต้องทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา โดยตรง จึงต้องมีการใช้เทคนิควิธีการนิเทศอย่าง มากเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัด กิจกรรมการสอนของครู

4. การปฏิบัติการณ์เทศการศึกษา ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การดำเนินการปฏิบัติการณ์เทศ เนื่องจากว่าการดำเนินการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษา เป็นหน้าที่โดยตรงของศึกษานิเทศก์ที่จะต้องปฏิบัติอยู่แล้ว จึงได้รับการปฏิบัติมากที่สุด

5. การประเมินผลและการรายงานผล ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการนิเทศการศึกษา เนื่องจากการดำเนินงานนิเทศ การศึกษาส่วนใหญ่ของศึกษานิเทศก์ จะต้องดำเนินงานตามโครงการ ทั้งที่เป็นโครงการที่ ตนเอง หรือหน่วยงานจัดทำขึ้น งานนโยบายจากผู้ที่อำนาจสูงเหนือขึ้นไปกำหนดให้ทำ โดยจะต้องให้เกิดผลสำเร็จมากที่สุด

6. สภาพปัญหาการปฏิบัติงาน ตามกระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ปรากฏว่า มีปัญหาการปฏิบัติงานในทุกชั้นตอนดังนี้ การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เป็นรายชั้นทุกกลุ่มวิชา ประเมินความต้องการของครู ในกระบวนการนิเทศการศึกษาการ วางแผน การเตรียมการวางแผน การประสานแผนในกระบวนการนิเทศ การสร้างสื่อ เครื่องมือ และการใช้การประเมินผล และการรายงานผล

วีระยุทธ ใจชื่น (2542 : 82 - 83) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา การนิเทศการศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย พบว่า

1. ปัญหาการนิเทศการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หนองคาย ระหว่างความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กับ ศึกษานิเทศก์ สำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในจังหวัดหนองคาย พบว่า ร้อยละ 61.18 เห็นว่ามีปัญหาด้านการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา เมื่อพิจารณาศึกษานิเทศก์ สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ร้อยละ 64.29 เห็นว่า มีปัญหาด้านการปฏิบัติการ นิเทศและศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในจังหวัดหนองคาย ร้อยละ 61.22 เห็นว่ามีปัญหาด้านการสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการ

2. เปรียบเทียบปัญหาการนิเทศการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย ระหว่างความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กับศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในจังหวัดหนองคาย โดย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน และจำแนกรายข้อ พบว่า ไม่มีความ แตกต่างกันเช่นเดียวกัน

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาการนิเทศการศึกษาของสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ด้านการสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการ ได้แก่ พัฒนาสื่อมากขึ้น จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม จัดประชุมสัมมนา พัฒนาคู่มือ ด้าน การปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ได้แก่ ขอให้ครูช่วยราชการทำงานธุรการแทน จัดสรรบุคลากร

เพิ่มเติม มอบหมายงานธุรการให้ฝ่ายบริการทางการศึกษาจัดพิมพ์ งานด้านการประเมินผล และรายงานผล ได้แก่ จัดสรรงบประมาณเพื่อการปฏิบัติงานเพิ่มเติม จัดอบรมสัมมนาฝ่าย แผนปฏิบัติออกนิเทศติดตามผล

สุภาพรณัฏ์ ฉลาดดี (2542 : 96 - 99) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามกระบวนการ การนิเทศภายในโรงเรียนเอกชน สังกัดกองการศึกษามูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พบว่า ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเอกชน สังกัดกอง การศึกษาเอกมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยภาพรวมมีปัญหาลู่ในระดับน้อยเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ในด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ มีปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนเอกชน สังกัดกองการศึกษามูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่ตั้งอยู่ใน ภาคต่างกัน โดยภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน พบว่า ภาคใต้มีปัญหามากกว่าภาคกลาง และภาคเหนือ

มยุรี พรหมภักดี (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ใน 5 ด้าน คือ ด้าน บรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศ ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียน - ครู ด้านการพัฒนา ของผู้บริหารโรงเรียน ด้านพฤติกรรมครู และด้านการประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการครูโดยส่วนรวม และจำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง ขนาดโรงเรียนและประเภท โรงเรียน มีการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียน โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับ มากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร โรงเรียน - ครู ด้านการพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการประเมินผลด้านบรรยากาศที่เอื้อ ต่อการนิเทศ และด้านพฤติกรรมครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการปฏิบัติงานนิเทศภายใน โรงเรียนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรก ดังนี้ ผู้บริหารมี ความกระตือรือร้นและเสียสละเวลาเพื่อพัฒนาโรงเรียน ผู้บริหารมีการประชุมเตรียมการก่อน การสเปิดเรียนทุกภาคเรียน โรงเรียนมีการรวบรวมข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมีการจัดเก็บข้อมูลจำนวนบุคลากรที่เป็นปัจจุบันเพื่อใช้ในการวางแผน และผู้บริหาร แสวงหาความรู้โดยการเข้าร่วมอบรมต่าง ๆ ตามโอกาส และมีทรศนะต่อการปฏิบัติงาน นิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับเพียงปานกลางเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก 5 ลำดับ คือ โรงเรียนจัดไปศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จเรื่องการนิเทศภายใน จัดห้อง ปฏิบัติการหลักสูตรอย่างเป็นระบบจัดระบบบริหารการใช้สื่ออย่างทันสมัยและรวดเร็ว มีการ

รวบรวมสื่อการเรียนการสอนไว้เป็นหมวดหมู่ และบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ตำรวจ พานนา (2542 : 59 - 61) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี พบว่า สภาพการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี มีดังต่อไปนี้ การกำหนดผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายในโรงเรียน กิจกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การเปิดโอกาสให้คณะครูมีส่วนร่วม การจัดระบบข้อมูลเพื่อการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน ข้อมูลที่จัดเก็บมากที่สุด ได้แก่ ข้อมูลระดับคุณภาพการศึกษา ของนักเรียน การวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการนิเทศ ภายในโรงเรียนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียน กิจกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ เปิดโอกาสให้บุคลากรใน โรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน การดำเนินการตามแผนการนิเทศ ภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการดำเนินการตามแผนการนิเทศภายในโรงเรียน กิจกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การประชุมชี้แจงให้คณะครูในโรงเรียนได้ทราบและเข้าใจแผนการดำเนินการนิเทศ การประเมินผล การนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มี การประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียน กิจกรรมที่ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ ประชุมชี้แจงให้คณะครูได้รับทราบและเข้าใจ แผนการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน ปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี มีปัญหาดังต่อไปนี้ ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการกำหนดผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายในโรงเรียน ปัญหาที่พบได้แก่ ครูที่ทำหน้าที่นิเทศมีภารกิจมาก ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน ปัญหาที่พบมากที่สุดได้แก่ ขาดวัสดุครุภัณฑ์ และสถานที่จัดเก็บ และปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียนที่ไม่ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ปัญหาที่พบมากที่สุดได้แก่ ขาดงบประมาณสนับสนุนการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน

คำสิงห์ เกษีสังข์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษากลุ่มโรงเรียนแก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ข้าราชการครูโดยส่วนรวม ครูวิชาการ และครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษามีปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาการนิเทศภายในอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือ ด้านการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา ส่วนผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาในการนิเทศภายใน โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา การลงมือปฏิบัติ และการหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนาอยู่ในระดับน้อย และอีก 2 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข และการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา

จรินทร์ ชรรมรักษ์ (2543 : 92 - 99) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายในของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาศึกษาเขตการศึกษา 3 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูเอกชนอาชีวศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานการนิเทศภายใน โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา เขต 3 ผลการวิจัยความคิดเห็นของครูโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา เขต 3 เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานการนิเทศภายใน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นของครูโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการนิเทศภายใน โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นของครูโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 3 เกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาการนิเทศภายในของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ดังนี้ ครูโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

พิสันต์ เหล็กงาม (2543 : 80 - 85) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานนิเทศ การศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ จังหวัดลำพูน พบว่า

1. สภาพการดำเนินงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายลักษณะงาน 7 งาน พบว่ามีเพียง 1 งานอยู่ในระดับปฏิบัติปานกลาง ได้แก่ งานบริการทางการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่วนอีก 6 งานอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก
2. ปัญหาการดำเนินงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในจังหวัดลำพูน ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปัญหาน้อย และเมื่อวิเคราะห์ เป็นรายลักษณะงาน 7 งาน พบว่ามีเพียง 1 งาน อยู่ในระดับปัญหาปานกลาง ได้แก่ งานบริการทางการศึกษา และเทคโนโลยี อีก 6 งานอยู่ในระดับน้อย

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ที่มีต่อสภาพและปัญหาการดำเนินงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในจังหวัดลำพูน จำแนกตามขนาดของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยภาพรวมพบว่าศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่มีขนาดใหญ่ และศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่มีขนาดเล็ก มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอแตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อสภาพและปัญหาการดำเนินงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าประถมศึกษาอำเภอในจังหวัดลำพูน จำแนกตามสภาพพื้นที่ของอำเภอ โดยภาพรวมพบว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในอำเภอที่ราบสูงและภูเขา และผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในอำเภอที่ราบลุ่มมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอแตกต่างกัน

วิวัฒน์ ตู้อัจฉริยะ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการนิเทศ ภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. ด้านนโยบาย และการวางแผนการนิเทศ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สภาพการดำเนินการลำดับแรก คือ โรงเรียนได้แจ้งนโยบายในการนิเทศภายในโรงเรียนให้คณะครูทราบ

2. ด้านการประเมินผลการนิเทศ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สภาพดำเนินการอันดับแรกการกำหนดวิธีการ และเกณฑ์การประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของหลักสูตร

3. ด้านการดำเนินการนิเทศ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สภาพดำเนินการอันดับแรก คือ การจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศที่ส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้ด้วยความสุข

4. ด้านการดำเนินการนิเทศ พบว่า ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านนโยบายและการวางแผนการนิเทศพบว่าปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับแรกได้แก่การจัดระบบข้อมูล สารสนเทศเพื่อไปประกอบการจัดทำโครงการให้เป็นระบบที่สมบูรณ์

5. ด้านการประสานงาน พบว่าปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับแรก ได้แก่ การสร้างความเข้าใจหลักสูตรแก่ผู้ปกครอง และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลหลักสูตร

6. ด้านการประเมินผลการนิเทศพบว่า บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ ในด้านการประเมินผลที่ได้มาตรฐาน เนื่องจากขาดการส่งเสริมจากผู้บริหารในด้านการอบรม พัฒนาทักษะ ด้านการประเมินผลที่ถูกต้อง จากผลงานวิจัยพบว่าปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอันดับแรก ได้แก่ การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูแต่ละคนอย่างต่อเนื่อง และ นำผลการประเมินมาแจ้ง ให้ครูทราบเพื่อการแก้ไขปัญหาดตนเอง

สรุปได้ว่า ปัญหาที่เกิดจากการจัดการนิเทศการศึกษา ได้แก่ ปัญหาด้าน หลักสูตร ครูมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอเกี่ยวกับเนื้อหาการจัดทำแผนงาน การจัดทำ โครงการนิเทศวิชาการ นอกจากนี้ผู้บริหารขาดการประชุมชี้แจงให้คณะครูเข้าใจใน กระบวนการนิเทศ จึงทำให้การนิเทศขาดการยอมรับ เพราะไม่ได้เกิดจากความต้องการของครู ตลอดจนผู้บริหารใช้เวลาในการนิเทศน้อย การนิเทศไม่สม่ำเสมอ การประเมินผลการนิเทศ ไม่ชัดเจน ขาดเกณฑ์และเครื่องมือในการประเมินผลที่ได้มาตรฐาน

พัฒนาเทพ จันทร์สาขา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการนิเทศภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษพบว่า

1. ข้าราชการครูโดยส่วนรวม เห็นว่ามีการดำเนินการจัดสภาพการนิเทศ ภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เรียงลำดับขั้นตอนที่มีการดำเนินงานจากมากไปหาน้อย คือ การสร้างขวัญกำลังใจ การวางแผนการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ การสร้างความเข้าใจและการให้ความรู้ และการปฏิบัติการนิเทศ

2. ข้าราชการครู จำแนกตามสภาพ เห็นว่ามีการดำเนินการจัดสภาพการ นิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวมมี การดำเนินงานมาก เรียงลำดับการดำเนินงานจากมากไปหาน้อย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชา และครูผู้สอน

ศีกฤทธิ วงศ์อารีย์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามกระบวนการ นิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษพบว่า

1. ครูผู้ให้การนิเทศและครูผู้รับการนิเทศ โดยรวมและจำแนกตาม สถานภาพ และครูที่ปฏิบัติงานในเขตปฏิบัติการนิเทศที่ 4 เห็นว่ามีการปฏิบัติงานตาม กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนครูในเขตปฏิบัติการนิเทศที่ 1, 2 และ 3 เห็นว่ามีการปฏิบัติงานตาม

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นครูในเขตปฏิบัติการนิเทศที่ 1 เห็นว่ามีการปฏิบัติงานด้านการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนาอยู่ในระดับมาก

2. ผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศ เห็นว่ามีการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนครูในเขตปฏิบัติการนิเทศต่างกัน เห็นว่ามีการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูในเขตปฏิบัติการนิเทศที่ 4 เห็นว่ามีการปฏิบัติงานโดยภาพรวม ด้านการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา และด้านการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขมากกว่าครูในเขตปฏิบัติการนิเทศที่ 2 และ 3 และด้านการหาแนวทางเลือกเพิ่มพัฒนามากกว่าครูในเขตปฏิบัติการนิเทศที่ 3

3. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและเขตปฏิบัติการนิเทศต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ ในภาพรวมและเป็นรายด้าน

ศุภวัตร พิเลศ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครูโดยรวมและจำแนกตามสถานภาพ ประเภทโรงเรียน และขนาดโรงเรียน เห็นว่าการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้นิเทศเห็นว่า การดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมและรายด้าน 5 ด้าน มากกว่าผู้รับการนิเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ทั้งสองกลุ่มเห็นว่าการดำเนินการด้านการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข มีการดำเนินการไม่ต่างกัน ส่วนข้าราชการครูในโรงเรียนประเภทต่างกัน เห็นว่ามีการดำเนินการโดยภาพรวมและรายด้าน 5 ด้าน ไม่ต่างกัน นอกจากนั้นข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดต่างกัน เห็นว่ามีการดำเนินการโดยภาพรวมและรายด้าน 3 ด้าน ไม่ต่างกัน แต่ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่เห็นว่าการดำเนินการ ด้านการหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา และด้านการลงมือปฏิบัติ มากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัญหาการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ที่สำคัญได้แก่ ขาดอุปกรณ์ เครื่องมือที่ดีทำให้ประเมินไม่ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ ขาดการวางแผนในการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อนำมาพัฒนาขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักเกี่ยวกับการนิเทศขาดการรายงานผลการนิเทศและไม่นำผลการนิเทศมาปรับปรุงแก้ไข

มงคล ทินาวัดน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษา พบว่า

1. สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ทั้งรายด้านและโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

2. ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อที่จะกำหนดจุดที่จะพัฒนา และด้านลงมือปฏิบัติ

เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ ด้านการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อที่จะพัฒนา พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดกลาง และข้าราชการครูโรงเรียนขนาดกลางแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านลงมือปฏิบัติ พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดกลาง ข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ และข้าราชการครูโรงเรียนขนาดกลางแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วนิดา กุลสุวรรณ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษา พบว่า ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้าน

การส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพแก่ครู ด้านการให้คำแนะนำและช่วยเหลือครู ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และพัฒนาหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้และผลการวิจัยยังพบว่า การดำเนินงานการนิเทศภายใน ตามความคิดเห็นระหว่างผู้รับผิดชอบ การนิเทศภายในและครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก และไม่แตกต่างกันซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดอม พรหมทอง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านฝ่อ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครูโดยรวมและจำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียนเห็นว่า มีปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา โดยรวม และเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือ ด้านการประเมินผลการนิเทศ ด้านการปฏิบัติงานการนิเทศ ด้านการวางแผนการนิเทศ และด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

2. ข้าราชการครูที่มีสถานภาพต่างกัน เห็นว่ามีปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านฝ่อ จังหวัดอุดรธานี ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ข้าราชการครูที่สอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน เห็นว่ามีปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียน ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

วิชิต ชุราสี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษา พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนใน โรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีการปฏิบัติงานการนิเทศภายใน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 7 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน

2. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมและรายด้าน 7 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารมีความเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติงานนิเทศภายในด้านการประชุมมากกว่าครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ไกรสวัสดิ์ แก้วคำหาญ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการดำเนินงาน
 นิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
 ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหาร ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ทั้ง
 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการ
 วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา ด้านการลงมือปฏิบัติ ด้านการหาแนว
 ทางเลือกเพื่อพัฒนา ด้านการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา และด้านการติดตาม
 ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า ทั้งผู้บริหารและ
 ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานนิเทศภายในอยู่ในระดับมากทั้ง โดยรวมและรายด้าน
 และ เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนใน โรงเรียนขนาดใหญ่
 โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานนิเทศภายในอยู่
 ในระดับมากทั้ง โดยรวมและรายด้าน ยกเว้นด้านการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข
 ที่โรงเรียนขนาดเล็กมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

2. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดโรงเรียนต่อระดับการ
 ดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ทั้ง โดยรวมและรายด้าน แต่เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพ
 พบว่า โดยรวม ด้านการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา และ ด้านการลงมือปฏิบัติ
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านที่เหลือไม่แตกต่างกัน และเมื่อ
 เปรียบเทียบตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวม ด้านการลงมือปฏิบัติ และ ด้านการติดตาม
 ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้าน
 ที่เหลือไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหาร
 และ ครูผู้สอน คือ ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศ
 ภายใน ควรดำเนินการนิเทศภายในอย่างจริงจัง และโปร่งใส ให้ความยุติธรรมกับคณะครู
 ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ควรมีการประชุมเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการนิเทศภายในและ
 กำหนดตารางการนิเทศอย่างชัดเจน และ ควรสรุปผลการนิเทศและแจ้งให้ครูทราบเพื่อนำไป
 ปรับปรุงพัฒนาตนเอง

งานวิจัยต่างประเทศ

เอกที (Agthe. 1980 : 3076-3077) ศึกษาการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ พบว่า

1. ครูใหญ่บริหารงานอื่น ๆ มากเกินไปควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษาให้มากขึ้น
2. ครูใหญ่และครูยอมรับว่า การปรับปรุงการเรียนการสอนจำเป็นต้องทำเป็นคณะกรรมการ
3. ครูใหญ่จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากเป็นผู้สั่งการ มาเป็นผู้ประสานงาน และให้มีการทำงานเป็นคณะมากขึ้น

ทีลาฮัน (Tilahun. 1983 : 2180 - A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนที่พึงประสงค์ของการพัฒนาประเทศเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ โดยศึกษาจากครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การฝึกอบรม แนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติ การสาธิตการสอน โดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชมชั้นเรียนและการสังเกตการสอน
2. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนิเทศการศึกษาในลักษณะร่วมมือกันปฏิบัติงาน จะก่อให้เกิดผลดีกว่าการนิเทศการศึกษาในลักษณะใช้อำนาจ
3. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัด กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

สโพน (Spohn. 1987 : 17 - 19) ได้ทำการวิจัยเรื่องการปรับปรุงการนิเทศการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนดีขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องพุ่มพอกกับการปรับปรุงทักษะของครูในเรื่องสำคัญหลาย ๆ เรื่อง เช่น การวางแผน การดูแลเด็ก การประเมินผล และการควบคุมความประพฤติ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคน เพื่อจูงใจให้ ผู้นิเทศมองเห็นข้อบกพร่องในเรื่องที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว บทความนี้แนะนำให้สร้างแบบจำลองการฝึกอบรมที่ใช้การได้ และแนะนำให้เขียนโครงสร้างคุณสมบัติของผู้นิเทศที่พึงปรารถนา

แมททอกซ์ (Mattox. 1987 : 6061-A) ศึกษาถึงความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐอิลลินอยส์ พบว่า ความต้องการที่อยู่ในระดับมาก คือ

ความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศและการประเมินผล ตลอดจนความต้องการการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

สวีเนย์ และแรนเดล (Sweeney and Randall B. 1987 : 11-13) จากรายงานผลการประชุมประจำปีของสมาชิกบริหาร โรงเรียนในแคลิฟอร์เนีย เรื่อง การแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศอธิบายว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารหรือผู้นิเทศจะต้องมีความเข้าใจระบบหรือกระบวนการ และเข้าใจถึงระดับจิตใจของ ผู้ร่วมงาน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อระบบการทำงานภายในโรงเรียนด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ ผู้บริหารหรือผู้นิเทศจะต้องคิดค้นอย่างรอบคอบมีทักษะ และใช้ให้เหมาะสมกับวาระโอกาสตามความเป็นไปได้ จากรายงานผลการประชุมดังกล่าว ได้เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศไว้ 4 ระดับคือ

1. เป้าหมายที่ตั้งไว้ในระยะสั้นและระยะยาวจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งจะดูได้จากพฤติกรรมและการประเมินผล

2. การหาวิธีการที่จะพัฒนาปรับปรุงการสอน เทคนิคการสอนต้องเป็นไปผสมผสานหรือรูปแบบการบูรณาการ ตามกระบวนการทางการศึกษา

3. การให้คำปรึกษาตามโอกาสต่างๆ ถือว่าเป็นเทคนิคของผู้บริหารหรือผู้นิเทศที่จะนำมาใช้ผสมผสานกับเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อนำไปใช้ประกอบเหตุผลที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จหรือเพื่อการค้นคว้าและปรับปรุงการปฏิบัติงาน

4. การประเมินงานควรกระทำในโอกาสต่างๆ เพื่อการสรุปรายงานในรอบปี ซึ่งจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการ

ดันแลป (Dunlap. 1988 : 2038 - A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศกับผลสัมฤทธิ์ของงานครูที่ด้อยประสิทธิภาพ ในรัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยผู้ศึกษาได้ใช้ข้อมูลจากการบันทึกของผู้บริหารควบคู่ไปกับแบบสอบถาม พบว่า

1. การนิเทศของผู้บริหารมีผลอย่างยิ่งต่อบรรทัดฐานของครูที่ด้อยประสิทธิภาพ

2. ในกรณีที่ครูด้อยประสิทธิภาพมีปัญหาเรื่องวินัยและการจัดการเกือบทุกด้าน

3. ในกรณีที่ครูด้อยประสิทธิภาพปฏิบัติงานผิดพลาด ผู้บริหารจะไม่ใจกว้างพอ

4. ผู้บริหารที่ขาดประสบการณ์ด้านการนิเทศจะไม่ประสบผลสำเร็จในการ แก้ปัญหา ครูที่ด้อยประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลกระทบไปถึงนักเรียน ผู้ร่วมงาน และผู้ปกครองด้วย

5. ผู้บริหารมักแก้ปัญหาครูด้อยประสิทธิภาพโดยใช้วินัย และการให้ออก และให้การนิเทศเพื่อให้ความรู้และทักษะกับครูที่ขาดประสบการณ์

วาร์ด (Ward. 1988 : 327 - A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมด้านการนิเทศที่ปฏิบัติจริง และที่ควรปฏิบัติของผู้บริหาร โรงเรียนตามทรรศนะของครู ในมลรัฐทางภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา โดยใช้แบบสอบถามกับครู จำนวน 480 คน พบว่า

1. ครูในรัฐมิสซิสซิปปี ชอบการนิเทศแบบเข้มงวด ในขณะที่ครูจากรัฐอื่น ๆ ชอบการนิเทศแบบให้มีส่วนร่วม
2. วิชาที่สอนไม่ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
3. ครูเพศหญิงพอใจรับการนิเทศมากกว่าเพศชาย
4. ครูที่มีเชื้อสายคอเคเซียน ชอบและต้องการการนิเทศมากกว่าครูที่มีเชื้อสายอื่น

แรมเซย์ (Ramsey. 1990 : 19) ได้ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ เรื่อง กระบวนการนิเทศแบบคลินิก จากสมาคมผู้บริหารและศึกษานิเทศก์พบว่า ผู้บริหารการศึกษานิเทศก์จะต้องทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคลต่าง ๆ หลาย ๆ รูปแบบ เพื่อพัฒนากระบวนการปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศให้สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศแบบคลินิกต้องอยู่บนพื้นฐานดังนี้

1. การทำงานร่วมมือกันอย่างมีสัมพันธภาพ
2. มีความรู้และทักษะในการนิเทศ
3. จุดมุ่งหมายของการนิเทศจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ความก้าวหน้าของการนิเทศ สามารถประเมินได้ 2 ลักษณะ คือ ทักษะในการทำงาน หรือการนิเทศ และทักษะในการให้คำแนะนำความรู้ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และทักษะดังกล่าวนี้อาจจะนำมาเสนอด้วยสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของ ออดิโอเทป วิดีโอเทป เครื่องฝึกทำงานไมโครคอมพิวเตอร์บทบาทสมมุติ เป็นต้น โดยอาศัย ข้อมูล หลักการ และทฤษฎีตลอดจนโปรแกรมการเรียนรู้ ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าที่กล่าวมาทั้งภายในและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารการศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษาด้านคุณภาพนักเรียนให้สูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานในขอบข่ายที่ตนเองรับผิดชอบประสบผลสำเร็จเป็นไปตามมาตรฐาน และสอดคล้องกับระเบียบวิธีการดำเนินงานที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องอาศัยกระบวนการนิเทศภายในอาศัยกระบวนการ ขั้นตอนในการดำเนินงานที่ดีและต่อเนื่องสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้การนิเทศการศึกษาบรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ การปฏิบัติการนิเทศจะต้องทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติตามภารกิจ และกระบวนการดำเนินงานได้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การปฏิบัติงานด้านนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารยังมีการปฏิบัติอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ทั้งยังมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศดังกล่าว จึงควรจะได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ในการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป